डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ,
दापोली-४१५७१२, जि. रत्नागिरी

भात, तृणधान्य पीके

अधिक माहितीसाठी

प्रमुख
वनस्पतीशास्त्र विभाग
कृषि महाविद्यालय, दापोली

डॉ. बा. सा. कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली यांनी विविध पिकांमध्ये केलेले उल्लेखनिय संशोधन कार्य

- **भात** हे कोकणातील प्रमुख तृणधान्य पीक आहे.
- क्षेत्र ४.०लाख हे.
- विद्यापीठाने भाताच्या विविध गुणवैशिष्ठे असलेल्या ३० सुधारीत व ५ संकरीत जाती विकसीत करुण प्रसारित केल्या आहेत.
- कोकणाची भात उत्पादकता ४२.० क्विंटल असून देशाच्या उत्पादकते पेक्षा १०.० क्विंटलने अधिक आहे.
- नागली, वरी, वाल, चवळी, कुळीथ, तूर आणि भूईमुग ही पिके सुध्दा प्रामुख्याने कोकणात घेतली जातात. या पीकांवर ही संशोधन करुन विविध सुधारीत जाती प्रसारित केल्या आहेत.

संकरीत भात जाती :

सहयाद्री

प्रसारण वर्ष	:	१९९८
कालावधी (दिवस)	:	१२५ –१३०
दाण्याचा प्रकार	:	लाबंट बारीक
उत्पादन (क्विं/हे.)	:	६५–७०
वैशिष्टये	:	महाराष्ट्रातील पहिली व देशातील तिसरी संकरीत जात, भाजक्या पोहयासाठी उत्तम, करपा व कडाकरपा रोगास मध्यम प्रतिकारक

सहयाद्री—२ (वाशिष्टी)

प्रसारण वर्ष		२००६
कालावधी (दिवस)		११५—१२०
दाण्याचा प्रकार		लाबंट बारीक
उत्पादन (क्विं/हे.)		५५—६५
वैशिष्टये		हळवी संकरीत जात, न लोळणारी, रत्ना या वाणापेक्षा २७ टक्के उत्पादन, कडाकरपा रोगास मध्यम प्रतिकारक खोडकिड व तुडतुडे यास प्रतिकारक

सहयाद्री—३(सावित्री)

प्रसारण वर्ष		२००६
कालावधी (दिवस)		१२५ —१३०
दाण्याचा प्रकार		लांबट बारीक
उत्पादन (क्विं/हे.)		६५—७५
वैशिष्टये		न लोळणारी व न गळणारीजात, जयावाणापेक्षा २७ टक्के अधिक उत्पादन, कुरमुरे व पोहयासाठी उत्तम, पर्णकरपा व मानमोडया रोगास प्रतिकारक.

सहयाद्री—४ (हंसा)

प्रसारण वर्ष		२००८ (केंद्रीस जात प्रसारण समितीमार्फतप्रसारित)
कालावधी (दिवस)		११५—१२०
दाण्याचा प्रकार		लांब बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं/हे.)		६५—७०
वैशिष्टये		महाराष्ट्र, आंध्रप्रदेश, हरियाणा, पंजाब आणि उत्तरप्रदेश या पाच राज्यांसाठी शिफारस केलेली संकरीत जात. कडाकरपा रोगास मध्यम प्रतिकारक, न लोळणारी जास्त फुटवे असणारापेरभात, टोकण व लागवड पध्दतीसाठी उपयुक्त, पर्णकरपा, मानकरपा रोगास प्रतिकारक, रत्ना या वाणापेक्षा ३० टक्के जास्त उत्पादन.

सहयाद्री—५ (हिरकणी)

प्रसारण वर्ष		२०१२
कालावधी (दिवस)		१४०—१४५
दाण्याचा प्रकार		लाबंट बारीक
उत्पादन (क्विं/हे.)		६५—७०
वैशिष्टये		महाराष्ट्रातील पहिली गरवी संकरीत जात, पाणथळ जमिनीस योग्य, करपा व विषाणूजन्य करपारोगास मध्यम प्रतिकारक

रत्नागिरी १

प्रसारण वर्ष	:	१९८६
कालावधी (दिवस)	:	११०—११५
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट जाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४५—५०
वैशिष्टये	:	१९८६ साली प्रसारीत होऊन सुध्दा आजपर्यंत शेतकऱ्यांमध्ये अजूनही लोकप्रिय आहे. रत्नागिरी जिल्हयातील स्थानिक शेतकरी व कोल्हापूर जिल्हयातील आजरा, चंदगड, शाहूपरी या भागात उल्लेखनिय लागवड क्षेत्र आहे. या जाती पासून पोहा, कुरमुरे, भडम इत्यादी मूल्यवर्धित पदार्थ बनविले जातात. हळवी, करपा रोगास साधारण प्रतिकारक, पेरभातास योग्य

रत्नागिरी ५

प्रसारण वर्ष	:	२०१०
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०
दाण्याचा प्रकार	:	अति बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३५—३८
वैशिष्टये	:	हळवी, बुटकी आणि तांदुळाची उत्तम गुणवत्ता असलेली भातजात, कडाकरपा रोगास प्रतिकारक.

रत्नागिरी ६

प्रसारण वर्ष	:	२०१८
कालावधी (दिवस)	:	११८—१२५
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	निमगरवी, बुटकी, न लोळणारी, मुख्य रोगास व किडीस साधारण प्रतिकारक

रत्नागिरी ७ (लालभात)

प्रसारण वर्ष	:	२०१८
कालावधी (दिवस)	:	१२२—१२५
दाण्याचा प्रकार	:	आखुडजाडदाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४५—५०
वैशिष्टये	:	तांदुळामध्ये जस्त ३० पीपीएम, लोह १५.४ पी पी एम आणि ग्लायसेमिक इंडेक्स— ५३ आहे. यामुळेही जात पौष्टिक व मधुमेह रुग्णासाठी उपयुक्त आहे. मुख्यकिडीव रोगास साधारण प्रतिकारक

रत्नागिरी ८

प्रसारण वर्ष	:	२०१८
कालावधी (दिवस)	:	१३५—१३८
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	५०—५८
वैशिष्ट्ये	:	सुवर्णा या लोकप्रिय गरव्या जातीला पर्यायी जात आहे. १००० दाण्याचे वजन १७.७ ग्रॅम असून भात सुटसुटीत व चवीला उत्तम आहे. सर्वात जास्त उत्पन्न देणारी कोकणातील लोकप्रिय जात. मध्यम ऊंचीची असल्यामुळे (१०० ते ११० सें.मी) लोळत नाही. त्यामुळे पेंढा सुध्दा जास्त मळतो. ओरीसा, उत्तरप्रदेश, छत्तीसगढ, महाराष्ट्र, आंध्रप्रदेश व तेलंगणा या राज्यांसाठी अखिल भारतीय पातळीवर शिफारस केलेली हि जात आहे.

रत्नागिरी २४

प्रसारण वर्ष	:	२००९
कालावधी (दिवस)	:	१०५—११०
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३०—३५
वैशिष्टये	:	१९७१ साली प्रसारी त होवून सुध्दा आज पर्यंत लोकप्रिय असलेली भातजात, हळव्या गटात मोडणारी हि जात आहे.पश्चिममहाराष्ट्र व कोकणामध्ये लागवडीखाली क्षेत्र जास्त असून तांदुळ पारदर्शक आणि उत्तम गुणवत्ता असलेला आहे.

रत्नागिरी एम ६—५२ (आशा दायक वाण)

प्रसारण वर्ष	:	
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	बासमती सारखा अति बारीक, भाताची कोकणामध्ये ठरावीक ठिकाणी सुंगध येत असलेली पहिली जात विकसीत करण्यात आली आहे.

कर्जत—१८४

प्रसारण वर्ष	:	१९७१
कालावधी (दिवस)	:	१००—१०५
दाण्याचा प्रकार		मध्यम बारीक
उत्पन्न (क्विं./हे.)	:	३५—४०
वैशिष्टये	:	अति हळवा पेरभातास योग्य, वरकस जमीन

कर्जत—३

प्रसारण वर्ष	:	१९९५
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०
दाण्याचा प्रकार		आखुड,जाडदाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	अधिक उत्पादन, भाकरी आणि पोहयासाठी उपयुक्त, कोकणातील १० टक्के क्षेत्रावर लागवड, करपा आणि खोडकिडीस मध्यम प्रतिकारक

कर्जत—७

प्रसारण वर्ष	:	२००७
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट बारीक
उत्पन्न (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	रत्ना या जातीस पर्यायी जात, अधिक उत्पादन, लांबट बारीक दाणा, कोकणातील आणि महाराष्ट्रात १५ टक्के क्षेत्रावर लागवड, करपा आणि खोडकिडीस मध्यम प्रतिकारक

कर्जत—५

प्रसारण वर्ष	:	२००६
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट जाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४५—५०
वैशिष्टये	:	जया या जातीस पर्यायीजात, अधिक उत्पादन, लांबट जाडदाणा, पोहयासाठी उत्तम, कोकणातील ७ टक्के क्षेत्रावर लागवड, करपा आणि कडाकरपा रोगास मध्यम प्रतिकारक

कर्जत—६

प्रसारण वर्ष	:	२००६
कालावधी (दिवस)	:	१३०—१३५
दाण्याचा प्रकार	:	आखूड बारीक
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३५—४०
वैशिष्टये	:	निमगरवी, पारदर्शक आणि उत्तमगुणवत्ता असलेला तांदुळ, खोडकीड, कडाकरपा रोगासससा धारण प्रतिकारक

कर्जत—९

प्रसारण वर्ष	:	२०१४
कालावधी (दिवस)	:	१२०—१२५
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम बारीक
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४५—५०
वैशिष्टये	:	निमगरवी, न लोळणारी, अधिक उत्पादन देणारी भातजात, सिंदुधूर्ग, रत्नागिरी, पालघर, रायगड आणि ठाणे या जिल्हयांमध्ये ५ ते ७ टक्के क्षेत्र या जातीच्या खाली आहे. पर्ण करपारोगास साधारण प्रतिकारक

ट्रॉम्बेकर्जतकोलम

प्रसारण वर्ष	:	२०१८
कालावधी (दिवस)	:	१३०–१३५
दाण्याचा प्रकार	:	आखूड बारीक
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०–५०
वैशिष्टये	:	वाडाकोलम या जाती सारखेतांदूळ पारदर्शक व उत्तम गुणवत्ता असलेलावाण, निमगरवी, शहरी भागामध्ये तांदुळास चांगली मागणी असल्याने शेतकरी प्राधान्याने या जातीची लागवड करतात.

कर्जत शताब्दी

प्रसारण वर्ष	:	२०१९
कालावधी (दिवस)	:	१२५–१३०
दाण्याचा प्रकार	:	आखूडजाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३८–४०
वैशिष्टये	:	बोटवेल या स्थानिक जातीमध्ये उत्परिर्वतन या तंत्रज्ञाद्यारे निमगरवी, बुटकी जात पोहयासाठी उपयुक्त.

कर्जत—२

प्रसारण वर्ष	:	१९९४
कालावधी (दिवस)	:	१४०—१४५
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट बारीक
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	गरवी, अधिक उत्पादन देणारी जात, पालघर, ठाणे जिल्हयामध्ये मोठया प्रमाणावर लागवड केली जाते.कडाकरपा रोगास साधारण प्रतिकारक

कर्जत–८

प्रसारण वर्ष	:	२००९
कालावधी (दिवस)	:	१४०–१४५
दाण्याचा प्रकार	:	आखूड बारीक
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३५–४०
वैशिष्टये	:	अति बारीक, गरवी, पाणथळ जमिनीस योग्य, तांदुळ पारदर्शक व उत्तम गुणवत्ता असलेला.

पनवेल १

प्रसारण वर्ष	:	१९८४
कालावधी (दिवस)	:	१२५–१३०
दाण्याचा प्रकार	:	आखूड जाड दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३५–४०
वैशिष्टये	:	खारजमिनीस योग्य

पनवेल २

प्रसारण वर्ष	:	१९८७
कालावधी (दिवस)	:	११०–११५
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३५–४०
वैशिष्टये	:	खारजमिनीस योग्य

पनवेल ३

प्रसारण वर्ष	:	२०००
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट जाड दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४५—५०
वैशिष्टये	:	खारजमिनीस योग्य

पालघर १

प्रसारण वर्ष	:	१९८८
कालावधी (दिवस)	:	१२०—१२५
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—४५
वैशिष्टये	:	निमगरवीजात, कडाकरपा रोगास साधारण प्रतिकारक

पालघर २

प्रसारण वर्ष	:	२०००
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
दाण्याचा प्रकार	:	आखुड बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	३०—३५
वैशिष्ट्ये	:	निमगरवी जात, उत्तम गुणवत्ता असलेलादाणा

फोंडाघाट १

प्रसारण वर्ष	:	२०००
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०
दाण्याचा प्रकार	:	लांबट बारीक दाणा
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	४०—५०
वैशिष्टये	:	रत्ना वाणास पर्यायी वाण भाताची हळवी जात, कडाकरपा रोगास साधारण प्रतिकारक

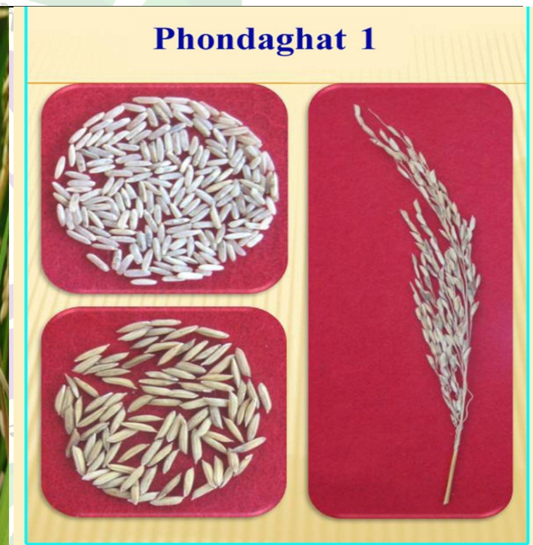

नागली

दापोली १

प्रसारण वर्ष	:	१९८५
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१२—१५
वैशिष्टये	:	कोकण विभागात लागवडीसाठी लाल रंगाचा दाणा, निमगरवी

दापोली —.१

दापोली सफेद १

प्रसारण वर्ष	:	२०१०
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१२—१३
वैशिष्टये	:	पांढऱ्या रंगाचा दाणा, प्रथिन, लोह, मॅगनिजचे प्रमाण अधिक, निमगरवी

दापोली २

प्रसारण वर्ष	:	२०१६
कालावधी (दिवस)	:	११९—१२१
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१८—२०
वैशिष्टये	:	उतीसंवर्धन द्वारे निर्माण केलेली जात करपा रोगास प्रतिकारक, मावा आणि पाने खाणारी अळीस सहनशील

दापोली ३

प्रसारण वर्ष	:	२०२०
कालावधी (दिवस)	:	१२५—१३०
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	२० —२२
वैशिष्टये	:	अधिक उत्पन्न देणारी निमगरवी जात

वरी

कोकणसात्विक

प्रसारण वर्ष	:	२०२२
कालावधी (दिवस)	:	११८
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१९
वैशिष्टये	:	अधिक उत्पन्न देणारी, न लोळणारी, कीड व रोगास प्रतिकारक, पाण्याचा ताण सहन करणारी

कडधान्य

कोकणवाल १

प्रसारण वर्ष	:	१९८२
कालावधी (दिवस)	:	११०.११५
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	७—८
वैशिष्ट्ये	:	विषाणूजन्य रोगासप्रतिकारक, बुटकेझाड, गडदहिरवीपाने, लांबतागे, टपोरादाणा.

चवळी

कोकणसदाबहार

प्रसारण वर्ष	:	१९९१
कालावधी (दिवस)	:	खरीप ५०—५५, रब्बी ६५—७०
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१०—११
वैशिष्टये	:	बुटके घनदाटलवकर वाढणारीवनस्पतीटोकावरपुष्पछत्र असलेली

कोकणसफेद

प्रसारण वर्ष	:	१९९१
कालावधी (दिवस)	:	७५—८०
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१०
वैशिष्टये	:	बुटकेझाड, गडद हिरवी पाने, सफेद रंगाची फुले, हिरव्या शेंगासहीत हिरवट तपकिरी बियाणे, फादयांच्या खालच्या भागावर शेंगा लागतात, येलोमोझॅक विषाणूला प्रतिकारक्षम

भूईमुग

कोकणगौरव

प्रसारण वर्ष	:	१९९०
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०(खरीप) १२०—१२५ (रब्बी)
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम जाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	१८—२०
वैशिष्ट्ये	:	तेलाचे प्रमाण ४९ टक्के, प्रथिने २२ टक्के, बीज सुप्तावस्था ३० दिवस

ट्रॉम्बेकोकण (टपोरा)

प्रसारण वर्ष	:	१९९३
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०(खरीप) १२०—१२५ (रब्बी)
दाण्याचा प्रकार	:	जाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	२०—२२
वैशिष्टये	:	तेलाचे प्रमाण ४६ ते ४९ टक्के, प्रथिने २२ टक्के, मोठाजाड दाणा, खाण्यास उपयुक्त बीज सुप्तावस्था ३० दिवस

कोकणभूरत्न

प्रसारण वर्ष	:	२०१७
कालावधी (दिवस)	:	११५—१२०(खरीप) १२०—१२५ (रब्बी)
दाण्याचा प्रकार	:	मध्यम जाड
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	२५—३०
वैशिष्टये	:	तेलाचे प्रमाण ५०.०१ टक्के, प्रथिने २३.४४ टक्के, बीज सुप्तावस्था २६दिवस

कुळीथ

दापोली १

दापोली—१ (कुळीथ)

प्रसारण वर्ष	:	१९८४
कालावधी (दिवस)	:	९०—१००
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	७—८
वैशिष्टये	:	मध्यम पसरणारी, मध्यम उंचीची, गडदहिरवी पाने, दाण्याचा तपकिरी रंग.

तूर

कोकणतूर १

प्रसारण वर्ष	:	१९९१
कालावधी (दिवस)	:	१३०—१३५
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	९—१०
वैशिष्टये	:	मध्यम पसरणारी, गडद हिरवीपाने, शेंगेची लांबी ४ ते ५ सेंमी., लवकर तयार होणारी, भात शेतीच्या बांधावर लागवडीस उपयुक्त

कोकणराईसबीन

प्रसारण वर्ष	:	१९९७
कालावधी (दिवस)	:	८५—९०(खरीप)
उत्पादन (क्विं./हे.)	:	२०—२२
वैशिष्टये	:	हिरवाचारा, हिरव्याचाऱ्या मध्ये प्रथिनांचे प्रमाण १८ टक्के, पचनयुक्त प्रथिनांचा कोईफीशंट ५२ टक्के.